

Збірник наукових праць викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка: Матеріали наукової конференції викладачів та молодих науковців Житомирського державного університету імені Івана Франка з нагоди Днів науки та 30-річчя діяльності аспірантури // за заг. ред. Галини Киричук, Тетяни Боцян, Інеси Новіцької. Вип. 1. Житомир: ЖДУ імені Івана Франка. 2022

Ольга Желтова,

асистент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології,

flavaluno@gmail.com

Наталія Журбей,

здобувачка 3 курсу першого бакалаврського рівня вищої освіти

соціально-психологічного факультету

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ШКОЛЯРІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

В сучасних умовах реформування системи освіти в Україні соціально-педагогічний супровід дітей з порушеннями зору є одним з найважливіших завдань спеціальної освіти, яка передбачає відповідну діагностику та допомогу таким дітям у процесі їх розвитку, корекції порушень і здобуття освіти відповідного рівня з метою соціалізації – входження в суспільство на рівних правах із людиною з нормальним зором.

Проблеми дітей, які мають порушення зору, внаслідок первинних порушень, характеризуються також і вторинними, адже через проблеми із соціалізацією позначаються на емоційних станах дитини, а саме можуть виявлятися у надмірному рівні тривожності дитини, її відстороненістю. Час від часу проблеми дитини можуть виявлятися у депресивних станах (Ю. Бондаренко, Т. Гребенюк, В. Кобильченко, І. Моргуліс, В. Ремажевська, Є. Синьова, М. Федоренко та ін.) [2, с. 17].

Досліджуючи особливості психофізичного розвитку дітей із порушеннями зору, більшість тифлологів (В. Кобильченко, О. Литвак, І. Моргуліс, Є. Синьова,

Л. Солнцева, В. Феоктистова та ін.) вказують на їх тимчасовий психофізичний недорозвиток, зумовлений комплексом причин, які мають біологічний (безпосереднє ушкодження зорового аналізатора), культурний (неосвіченість батьків щодо особливостей розвитку дитини та засобів якомога ранньої допомоги) і соціальний (ізолюваність від взаємодії з однолітками) характер [4].

Розумовий розвиток школярів із порушенням зору. Школярам із такими порушеннями потрібно більше часу для виконання завдань (особливо письмових), ніж його однокласникам. Використовуйте усні опитування, де це можливо, щоб перевірити розуміння учнями матеріалу. Наприклад, дозвольте такому учневі не записувати умову задачі або повну відповідь на неї, тим самим звільняючи час для її розв'язання та запису основних дій.

Емоційно-вольовий розвиток дитини з порушенням зору. Діти з порушенням зору можуть бути більш тривожними, невпевненими в собі, мати низьку самооцінку, бути пасивними і боятися невідомих їм предметів та явищ. Таким учням важко висловити власні емоції та почуття, оскільки емоції виникають під впливом певних стимулів. Зниження пізнавальної активності та менша доступність імітаційної діяльності у дітей із порушенням зору може зменшити їхню емоційність, що схоже на прояви аутизму [4].

Основними психологічними та педагогічними проблемами учнів із порушенням зору є недостатній розвиток мовлення, сприймання, відсторонення, низька успішність порівняно із однолітками. Для них характерна занижена самооцінка, низький рівень домагань, виражені депресивні особливості поведінки.

Діагностика учнів із порушенням зору визначається системою послідовних операцій, стандарту діяльності. Потреба в цій програмі була зумовлена результатами спостереження, співбесід для виявлення проблем у мотивації та потребах молодших школярів із порушенням зору [1, с. 95].

Діагностика таких учнів у психолого-педагогічному аспекті в рамках підтримки дітей із порушенням зору передбачає:

1) спільний аналіз з вчителями шкільного середовища з точки зору можливостей, які воно може надати для навчання та розвитку учня, та вимог, які він ставить до розумових можливостей та розвитку учня;

2) вивчення психолого-педагогічних критеріїв розвитку пізнавальних процесів учнів (мислення, уваги, мовлення, пам'яті) тощо;

3) розробка та реалізація певних заходів, форм і методів роботи, які розглядаються як умови успішного навчання та розвитку учнів;

4) зведення цих умов до системи постійної роботи, що дає максимальний результат [4].

В умовах спеціалізованого навчального закладу соціальний педагог має можливість здійснювати соціально-педагогічну діагностику дитини із порушенням зору, а також створювати та реалізовувати програми розвитку його особистості. Таким чином, соціально-педагогічний супровід дітей із порушенням зору забезпечує підвищення їх соціальної активності, сприяє розвитку інтелектуальних процесів, формує цінності відповідно до розумових та фізичних можливостей дитини [3, с. 45].

Експериментальна робота із метою дослідження наявного рівня розвитку усного мовлення учнів початкової школи на уроках української мови, була організована та проведена із метою діагностики рівня усного мовлення учнів, які мають порушення зору, передбачала 2 етапи:

- констатувальний (перевірка наявного рівня сформованості діалогогічного усного мовлення);
- формувальний (програма, що передбачала інтеграцію різноманітних форм та методів роботи).

Вік дітей становив 6-7 років (20 дітей).

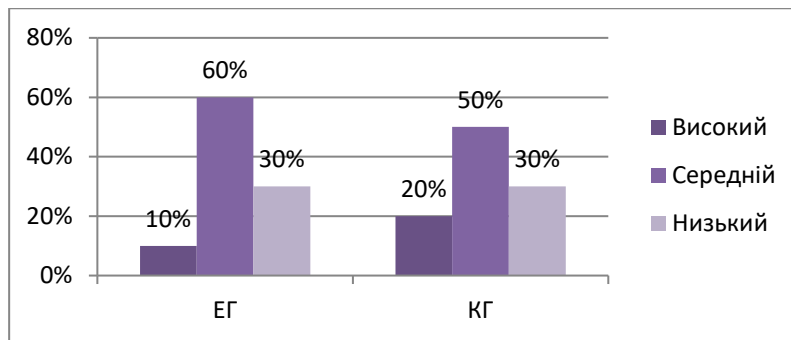

Рис.1. Результати ЕГ та КГ за когнітивним компонентом, у %

Як бачимо, у більшості опитаних 60% спостерігався середній рівень усного мовлення, 30% - низький рівень. Високий рівень був зафіксований лише у 10% опитаних.

У ЕГ показники усного мовлення свідчили про те, що до високого рівня ми віднесли 20% учнів, до середнього – 50%, до низького – 30%.

Це означало, що переважна більшість учнів із обох груп мали уявлення про правила побудови діалогу, мають уявлення про мовні засоби вираження розповіді, мають уявлення про чіткість, логічність мовлення.

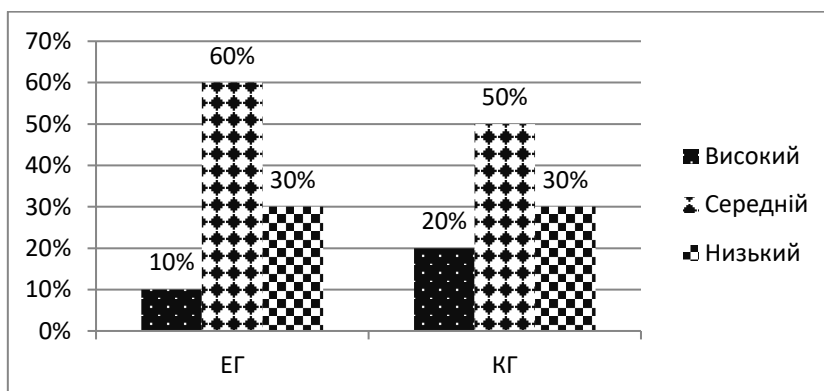

Рис.2.Результати ЕГ та КГ за мотиваційним компонентом, у %

Аналіз результатів учнів 1 класу за мотиваційним компонентом дав підстави стверджувати, щодо показники обох груп сягали переважно середнього рівня (у ЕГ – 60%, у КГ -50%). Це свідчило про те, що учні обох груп мали нестійкий інтерес до побудови зв'язних усних висловлювань, характеризувалися нестійкістю уваги у процесі роботи, зацікавленість школярів у різних видах діяльності на уроках, які були пов'язані із усним мовленням, мала ситуативний характер.

Низьким рівнем у ЕГ та у КГ характеризувалися 30% опитаних. Це свідчило про те, що ці школярі майже не виявляли ініціативності за зацікавленості процесом діяльності, яка пов'язувалася із усним мовленням. Ці школярі могли працювати виключно за підказки дорослого, їх емоційне налаштування на роботу було у більшості випадків негативним.

До меншого відсотка опитаних ми віднесли учнів із високим рівнем (ЕГ – 10%, у КГ -20%). Ці школярі, на відміну від попередніх груп, виявляли суттєву зацікавленість роботою, були активними у процесі складання діалогів, розповідей, виявляли позитивне емоційне ставлення до діяльності, яка була пов'язана із усним мовленням.

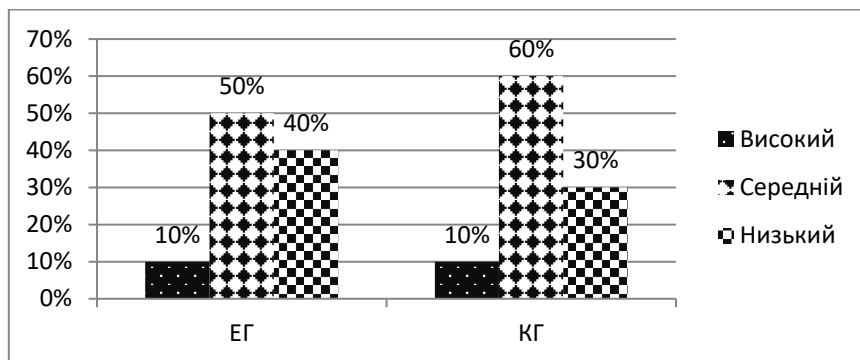

Рис.3 Результати ЕГ та КГ за поведінковим компонентом, у %

За результатами сформованості поведінкового компонента

Як бачимо, переважна більшість опитаних із ЕГ та КГ мали показники, які відповідали середнім (у ЕГ – 50%, у КГ – 60%). Це свідчило про вияв ситуативної активності школярів на уроках української мови у процесі діяльності, що пов'язана із усним мовленням.

Частина школярів мали показники, які відповідали низьким (по 30% у ЕГ та у КГ), Ці опитані майже не виявляли пізнавальної активності та самостійності у процесі діяльності із складання діалогів і текстів.

До найменшого відсотка опитаних були віднесені учні із високим рівнем (по 10% у кожній групі). Ці школярі систематично виявляли активність та самостійність у процесі розповідей та діалогів. Відповіді надавалися за допомоги вчителя.

Психолого-педагогічна діагностика учнів, які мають порушення зору базується на комплексній діагностиці основних проблем всієї родини з метою виправлення та розвитку дитини із порушенням зору. Вона реалізується через такі методи: бесіди із дитиною із порушенням зору, проведенням тестування (за допомоги за інструкції дорослого), використання психодіагностичних методів взаємодії із дітьми, що мають порушення зору та із їх сім'ями (наприклад, методика А. Лурія (діагностика розумових процесів) або ж методика вивчення соціально-психологічного клімату у родині «особливої» дитини «Сім'я тварин» тощо, які можуть передбачати усну форму проведення.

На основі отриманих результатів робимо висновок, що найважчими для дітей молодшого шкільного віку є завдання, що стосуються монологічного мовлення, тобто складання розповідей та переказів. Це пояснюється особливостями монологу, які вимагають від дитини значної напруженості уваги та пам'яті, зосередженості, логічного та послідовного мислення. Завдання на діагностику усного мовлення далися дітям дещо легше, однак у чималій кількості дітей також виникали певні труднощі.

Список використаних джерел та літератури

1. Вавіна Л. С. Особистісний розвиток молодших школярів із порушеннями зору в сім'ї. Діти з особливими потребами у початковій школі: поради батькам; підручник: Київ, 2016. с. 62.
2. Кобильченко В. В. Корекція психо-соціального розвитку учнів 1–4 класів з порушенням зору: Науково-методичний посібник. Київ: Вид-во «Актуальна освіта», 2015. 150 с.
3. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. Київ: Вид-во «Видавнича група «АТОПОЛ»», 2015. 273 с.
4. Костенко Т. М. Навчання дітей із порушеннями зору: навчально-методичний посібник. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 184 с.
5. Сасіна І.О., Гребенюк Т.М. - Особливості психолого-педагогічного супроводу дітей з порушеннями зору в умовах інклюзивного навчання. URL:

<http://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/sasina-io-grebenjuk-tm-osoblivosti-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditej.html> (Дата звернення: 29.04.2022)

6. Служба соціальної підтримки сімей URL: <http://zmcssdm.at.ua/index/> (Дата звернення: 05.05.2022)